

можливості обміну досвідом як зі студентами з інших закладів вищої освіти, так і практиками дошкільної освіти.

Отже, формування рухової компетентності майбутніх вихователів можемо розглядати як організаційно-педагогічний процес спрямований на усвідомлення, розкриття та перетворення освітньої діяльності на основі урахування взаємозв'язку рухової та розумової діяльності у процесі професійного становлення в ЗВО. Насичення освітнього процесу різноманітними формами і засобами формування рухової компетентності сприяє перетворенню майбутнього фахівця, його професійних знань у нову якість, підвищує конкурентоспроможність на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Корягін В., Блавт О., Гребінка Г. Детермінація аспектів формування рухової компетентності у фізичному вихованні студентів ВНЗ. *Фізичне виховання різних груп населення*. 2019. № 3. С. 93-97.
2. Методичні рекомендації до БКДО (державного стандарту дошкільної освіти) 2021 рік. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>
3. Петренко Ю.І. Формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки : автореф. Дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Суми, 2019. 20 с.

*Луценко Ірина Олексіївна,
м. Київ*

**АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ
ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Війна вплинула на всіх громадян України. Не обминула вона й її найменших громадян – дітей дошкільного віку. За даними ЮНІСЕФ, війна спричинила переміщення 4,3 мільйона дітей. З них: більше ніж 1,8 мільйона дітей переїхали в сусідні країни як біженці і 2,5 мільйона є внутрішньо переміщеними особами всередині України [3].

За даними опитування, яке було проведено дослідницькою компанією Gradus Research методом самозаповнення анкети в мобільному додатку, 55 %

респондентів залишилися у місці постійного проживання [5]. Проте цей показник значно коливається по регіонах: на Заході залишилися вдома 77 %, на Сході – лише 25 %. Понад 234 тисячі дітей примусово вивезли за межі України.

Війна призвела до одного з найстрімкіших та наймасштабніших переміщень дітей. Вони разом з батьками і дуже часто тільки із супроводжуючими, або й без них, опинились на вокзалах, в місцях евакуації перебуваючи у тривалих очікуваннях. Діти, яким довелося залишити свої домівки і пережити переїзд, а він, враховуючи їхній вік і його небезпечність в умовах війни, набули психотравмивного досвіду.

Діти, які залишилися із батьками в своїх домівках також знаходяться в стані емоційного напруження. Вони здригаються від вибухів і пострілів в місцях, де точаться бої. Прокидаються під пронизливі звуки сирен та засинають у підвалах. Дитячі садочки, пологові будинки, сховища, де шукають прихистку родини, і які позначені надписом «Діти» – стають мішенями для бомб і снарядів.

Харківським інститутом соціальних досліджень підготовлено матеріали «Діти і війна» 24.03–24.04.2022 р. За даними проведеного дослідження на основі опитування, більшість дітей пережили з початку війни перебування у сховищі (71 %). Кожна друга дитина була розлучена із близькими родичами (з одним із батьків чи з обома, сестрою/братом, бабусею/дідусем). Третина дітей перебували у зоні воєнних дій (35 %). Кожну п'яту дитину батьки вимушені були вивозити під обстрілами (20 %). 16 % дітей бачили пошкодження або руйнування свого житла на власні очі. Також діти пережили загибель близької людини та голод/ відсутність доступу до питної води [1].

У ситуації війни в країні діти є найуразливішими. Опитування батьків, проведене CEO Gradus Research показало, що 75 % дітей демонструють ті чи інші симптоми травматизації психіки. Так, кожна п'ята дитина має порушення сну, кожна десята – зменшення бажання спілкуватися, нічні

кошмари та погіршення пам'яті. Чверть дітей потребувала медичної допомоги після початку воєнної агресії. З них – 40 % не змогли цю допомогу отримати через відсутність потрібного лікаря чи лікарні поруч. Також батьки вказали, що діти потребують психологічної підтримки [5]. Але якщо трапилось так, що дитина завдячуючи своєму вікові, безпечнішому місцю проживання сім'ї не знає про війну, не відчуває безпосередньо її впливу, вона надзвичайно чутлива до тривожного стану близьких їй дорослих, їхньої емоційної напруги.

За результатами дослідження, яке було проведено у 2017 році і охоплювало дітей дошкільного віку – 1119 осіб, які пережили психологічну травму внаслідок воєнних дій на Сході України. Як з'ясувалося, найбільш вразливими психотравмівними подіями для дітей виявилися: розлука з близькими, переселення, поранення близьких, зміна звичного оточення, пожежа, вибухи [4].

Емпіричні дані про вплив на індивідуальний розвиток дітей дошкільного віку психотравмівних подій війни і переміщення засвідчили, що у дітей є прояви тривожних особливостей розвитку. Це: мінливість настрою, розсіяність, страхи, порушення сну, агресивність, замкненість, тривожність, недовіра до інших, впертість, плаксивість.

Поглиблене вивчення індивідуальних особливостей розвитку дітей дало змогу виявити такі підгрупи дітей: 1. Розвиток дітей оцінено як гармонійний, у них спостерігаються окремі прояви тривожних ознак. 2. Розвиток дітей оцінено як дисгармонійний. Дітям першої групи властиві однорідні (монохромні) результати – таких дітей виявилось 69 %. З них – 27 % мають високий рівень розвитку; 42 % дітей із середнім рівнем розвитку. У 31 % дітей наявні суперечливі, часто полярні результати за різними сферами розвитку. З них: 10 % дітей мають суперечливий та 21 % – низький рівні розвитку [4, с.35–38].

Аналіз здобутих даних дав змогу зробити висновок: різні діти, залежно від індивідуальних особливостей розвитку та соціально-психологічних

чинників, по різному реагують на психотравмівні події. Дослідження показало, що негативні наслідки переживання психотравмівних подій можуть бути виражені не яскраво, і вони нейтралізуються завдяки підтримці, емоційному співпереживанню, сприянню розвитку, актуалізації здібностей дітей. Водночас у дитини з більш вираженими ознаками стресу стан може загострюватися у ситуації неспроможності надати їй емоційну підтримку та психологічну допомогу.

У ході дослідження з'ясовано, що на індивідуальну реакцію дітей на психотравмівні події також впливає стан їхніх індивідних і особистісних якостей. До індивідних якостей віднесено стан здоров'я, нервової системи, темперамент. Серед особистісних виділимо: ставлення до себе, вміння та бажання встановлювати контакти з однолітками і дорослими, сформована довільність психічних процесів, розвинута здатність долати посилені труднощі, зосереджуватись, можливість регулювати емоційні реакції, наявність конструктивних мотивів до пізнання навколишнього світу, спілкування, сформованість пізнавальної активності.

Особливістю проведеного дослідження було те, що воно спрямовувалось на виявлення як тривожних, так і позитивних особливостей індивідуального розвитку дітей. Зокрема, у дітей виявлено такі позитивні якості, як: турботливість, активність, патріотизм і відповідальність. Водночас спостерігались і тривожні особливості розвитку. Це: порушення емоційної сфери (у дітей спостерігались мінливість настрою, страхи, порушення сну, тривожність), когнітивної (діти часто розсіяні), і порушення комунікативної сфери (діти проявляють замкненість, недовіру до інших, часто агресивність) [4, с.38–41].

Тому психолого-педагогічний супровід таких дітей рекомендовано реалізовувати як інтегративну технологію, що містить у собі дві складові: педагогічну підтримку дитини й психологічну допомогу. Сутність запропонованої методики роботи з дітьми полягає у застосуванні комплексу технологій психологічного і педагогічного впливу з урахуванням виявлених

індивідуально-психологічних особливостей розвитку дітей як тривожного, так і позитивного характеру. Отже, важливо реалізовувати цілісний підхід до індивідуального розвитку дітей.

Війна порушила звичну роботу закладів дошкільної освіти. Більше 200 закладів дошкільної освіти пошкоджено і зруйновано. 242 заклади приймають дітей і працюють офлайн. 1746 закладів працюють із застосуванням дистанційних форм навчання. 1027 дітей із числа внутрішньо переміщених зараховано до закладів дошкільної освіти. Водночас організація роботи закладів освіти залежить від конкретної безпекової ситуації. Так у місті Києві з 1 червня запрацювали 34 комунальні садочки, в яких або поруч із якими є укриття [2].

Окреслені вище особливості функціонування дошкільної освіти в умовах воєнного стану визначають такі напрями підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі:

- безпека дітей в умовах війни;
- поглиблення національно-патріотичної складової виховання, активізація процесу формування етнічної самосвідомості у маленьких українців;
- застосування технологій психологічної допомоги і педагогічної підтримки дітей в умовах війни;
- організація емоційно підтримуючої міжособистісної комунікації педагога з дітьми;
- опанування інструментарію дистанційної форми навчання та технологією організації взаємодії з дітьми в онлайн форматі.

Здійснення закладами дошкільної освіти освітньої діяльності в умовах війни й забезпечення здобуття дітьми якісної дошкільної освіти потребує додаткових професійних знань і вмінь. І для їх здобуття необхідні зустрічі дії як самих педагогів-практиків, так і науковців, методичної служби, суб'єктів освітньої діяльності у сфері підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Список використаних джерел:

1. Діти і війна в Україні. Харківський інститут соціальних досліджень. URL:<https://khisr.kharkov.ua/dity-i-viyna-v-ukraini-24-03-24-04-2022> (дата звернення: 02.06.2022).
2. Київ: важливе на 1 червня. Офіційний портал Києва. Київська міська рада. Київська міська державна адміністрація. URL: (дата звернення: 02.06.2022).
3. Понад половина дітей України вимушено покинула свої домівки після місяця війни. ЮНІСЕФ в Україні. URL:<https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/more-half-ukraines-children-displaced-after-one-month-war> (дата звернення: 02.06.2022).
4. Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб». Навчально-методичний посібник. К., 2018. 211 с.
5. Як війна змінила життя українських дітей – опитування. CEO Gradus Research. URL:https://gradus.app/documents/213_Gradus.pdf(дата звернення: 02.06.2022).

*Макаренко Світлана Іванівна,
м. Маріуполь*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗДО ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військове вторгнення Росії та воєнний стан в Україні стали серйозним випробуванням, у тому числі, для функціонування закладів дошкільної освіти (ЗДО) й управління ними. Не всі керівники виявилися готовими до оперативного переформатування діяльності ЗДО в нових умовах ризиків і невизначеності, до швидкого прийняття ефективних управлінських рішень, до розробки стратегії та покрокової програми подальших дій. Практика перших місяців війни показала, що непродуманими іноді лишалися питання перекладання обов'язків керівника на інших працівників закладу, організації заходів зі збереження матеріально-технічної бази та харчових продуктів ЗДО, оптимізації графіку роботи працівників та форм освітнього процесу тощо. На наш погляд, організувати роботу дошкільних закладів у такий кризовий період було б значно легше за умов володіння керівниками знаннями й технологіями антикризового менеджменту.

Антикризовий менеджмент (управління) найбільш досліджено науковцями щодо економічних криз організацій. Антикризовий менеджмент